

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване
на образователната и научна степен “доктор”

Автор на дисертационния труд: *Калин Михайлов Маджаров*

Тема на дисертационния труд: *Некрополите като извор за културното развитие на Североизточна Тракия в периода VI – III в. пр. Хр.*

Рецензент: *доц. д-р Костадин Рабаджиев, Катедра по Археология към ИФ, СУ „Св. Климент Охридски“*

Калин Маджаров е завършил бакалавърската и магистърската програма на специалност Археология в СУ „Св. Кл. Охридски“, и във времето между 2009 – 2012 г. е редовен докторант към Катедрата по Археология. Работата е предадена в срок и е обсъдена на разширено заседание в Катедрата по Археология.

1. Тема на докторската теза на Калин Маджаров са некрополите в Североизточна Тракия във времето на VI – III в., обемен фактологичен материал от териториите на Румъния и България, чието трудно обобщаване изисква целенасочени и компетентни усилия, а това е и първият опит да се постигне обобщена картина на погребалните практики в пространството на гетските племена. Вероятно това е предопределило избора на темата, както и хронологическият обхват във времето на зараждащи се политически обединения и засилен обмен на предмети и идеи, но към това се прибавя и любопитството още от времето на Херодот към гетите с техните тайнствени практики. Това определя дисертабилността на формулираната теза, подчертано и с ясно дефинираните във въведението параметри и задачи на изследването, които подсказват, че трудът не е самоцелно събиране на паметници, а мотивирана и осмислена потребност да се постигне познание. Затова и смущава изключването на некрополи, които не са гетски, тъй като темата, все пак, не са гетските погребални практики и пространства, а некрополите от СИ Тракия, и уговорката във въвеждащата глава, че това вече е направено, не е докрай убедителна (стр. 18).

2. Структурата: Трудът е изграден в две части – текст и приложение, като първата се състои от пет глави, каталог и библиография (348 стр.); втората от 127 таблици, 28 карти, 11 хистограми и 592 илюстрации (205 стр.). Първата глава е въведение към проблематиката с историография на изследванията, писмените извори, очертаване на хронологическия и териториален обхват, както и етническите измерения на дискусиата. В края ѝ е посочена и целта на изследването, концентрирана около характеристиката на гетските некрополи и погребални практики в обобщаването на картината на културното развитие в СИ Тракия. В постигането на тази цел са формулирани и основните задачи: очертаване на историческата рамка на изследваните некрополи, прецизиране на хронологията на гробните комплекси; анализ на хронологическото и географско разпространение на обреди и гробни съоръжения, като основа за прочит на социалното и икономическото развитие на гетите от изследваната територия. Това е постигнато с методи като сравнителен анализ, статистически метод и картографски, който е съчетан с хронологическите измерения на типологизираните обреди и гробни съоръжения.

Втора глава е посветена на некрополите, 95 са анализирани и 1315 са гробните съоръжения. Въз основа на гробната конструкция те са обобщени в групи на могилни и на плоски гробове; въз основа на погребания обред – в гробове с трупоизгаряне и трупополагане. Гробните съоръжения в некрополите с плоски гробове са подредени като вкопани гробни ями, вкопани в лъоса катакомбни гробници, цистови и зидани гробове. Могилните гробове са разграничени въз основа на обряда – с трупоизгаряне и трупополагане, както и въз основа на съоръженията: гробници (полуцилиндрични, куполни, правоъгълни); гробници градени от камъни със спойка от глина; вкопани в лъоса гробници; цистови гробове; вкопани гробни ями, облицовани с камъни или дървени греди; гробове-питоси и др., както и допълнителни съоръжения – каменни и керамични струпувания, огнища и ями. Дискутирано е тяхното местоположение в

географската среда и ориентация в пространството, проследена е връзката им със селища.

Трета глава дискутира хронологията на некрополите, като критическият подход към предложените в публикациите дати е обоснован с анализ на диагностични предмети от гробния инвентар и възможната дата на отделни гробове и на некрополите в тяхната цялост.

Четвърта глава е продължение на третата, като постигнатата по-прецизна дата на отделните комплекси, тук е съпоставена в динамиката на географското разпространение на некрополите, на погребалния обред и гробните съоръжения, за да се очертаят тенденциите в погребалните практики.

Същностна за изследването е пета глава, където анализираниите гробни комплекси и конструкции са използвани като основа за социална и икономическа реконструкция на обществото в тракийския североизток. Тук е направен и опит да се разграничи предпочитаният инвентар за мъжки, женски и детски погребения, но категорични изводи за това трудно биха могли да бъдат отстоявани според автора. По-ясно се отделят предмети, които не са индикатор за пола и възрастта, като това са предимно керамични съдове, но и някои типове накити, а това може да се отнесе и към оръжието и конската амуниция. Дискутирана е възможността за социална идентификация на богатите гробни комплекси, като анализираният материал, според Калин Маджаров, подсказва тристепенна социална структура на гетските племена. Анализът пък по отношение на трупополагането изтъква, че около средата на 4. век то намалява като обред сред обикновените общинници, за да се увеличи сред гетските аристократични семейства. В последната част е подчертана възможността да се открият нетракийските погребални практики, резултат от документирано проникване на чуждо население (елини, скити македони). Същевременно са локализирани политическите центрове в струпването от некрополи и династични погребения, дори са проследени търговските връзки на гетските средища въз основа на импортните гробни дарове.

Информацията е обобщена в таблици за некрополите и гробовете в тях, многобройните карти и хистограми градят и илюстрират анализа, също и таблата

с образи на диагностични предмети от гробния инвентар. Така работата е организирана в логично изградена структура, която е позволила да се постигне максимално наситен прочит на археологическите данни. В нея личи зрелият подход на изследовател, който умее да формулира задачи и да ги следва неотклонно в дългия и труден текст, да постига реконструкции, но и да съзнава условността на постигнатото.

3. Обхватът на анализа очертава дискусия, която е твърде затворена в гетското пространство и проблематика. Затова бих препоръчал и сравнителен анализ с тракийската култура южно от Хемус, за да се открие специфичното в света на гетите. Съзнавам, че това е трудна задача, особено когато картината в южните предели на тракийските земи не е обобщена, затова и препоръката ми касае бъдещите занимания на Калин Маджаров.

Второто ми несъгласие се отнася до стъпката, която подозирах, че авторът няма да се въздържа да направи, а всъщност той е устоял на обещаното във Въведението, че няма да дискутира представите за отвъдното, които събраният от него изворов материал предполагат – прочит на гробния комплекс като материализиран ритуал. И макар отказът от подобен анализ да е дефиниран в заглавието на дисертацията, и въпреки убеждението ми, че това би усложнило и натоварило и без друго трудния и обемен анализ, за мен остава съмнението, че отказът от прочит на есхатологията е оправдан. Защото стъпката към това е направена в подредената изворова база от материални свидетелства и археологически ситуации, и той би бил очакваното обобщение на гетските погребални практики. Пък и би ни ориентирал в сложната картина на Могила III при Кралево (кат № 44), например, която е различна по предназначение от надгробните, тъй като регистрираното в нея погребение е от последния етап на изграждане на ритуалния насип. Дискусията върху представата за отвъдното би посяла и повече съмнения в търсената връзка между богатите гробове и имуществената класа в обществото, защото подборът и депонирането на гробния

инвентар дефинира роля и изгражда социален статус, но ориентиран към света Отвъд.

4. В заключение бих подчертал приносния характер на написаното, добрата осведоменост за дискутираните паметници и литературата по проблемите, които те поставят. Формулираните задачи, произтичащи от заглавието на темата, са изпълнени. Работата е написана на хубав език, изказът е точен и прецизен, изводите са обосновани. Дисертацията има ясни приноси за изясняване на погребалните практики в гетските земи, за дискусията върху социалната структура, политическата география и тенденциите в културата на гетското общество в средата и втората половина на първото хилядолетие пр. Хр.

Авторефератът е направен съгласно изискванията и отразява отчетливо структурата и достиженията на дисертационния труд. Посочени са и 5 публикации по темата на дисертацията.

* * *

С казаното дотук обосновавам решението си за положителен вот и предлагам на членовете на Научното жури да присъдят на **Калин Михайлов Маджаров** образователната и научна степен “**доктор**”.

София, 25 април 2013 г.

Рецензент: